

Господарське право, господарсько-процесуальне право

Малиновська Тетяна Миколаївна

к.ю.н., старший науковий співробітник

науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРИНЦИПИ БАНКІВСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Принципи контролю мають важливе методологічне значення для створення теоретичної концепції банківського контролю і його організації. У філософії принцип розглядається як основа, вихідний пункт, що в суб'єктивному значенні є передумовою сутності [1, с.363]. При визначенні принципів банківського контролю слід враховувати наступне: по перш, те що банківський контроль є різновидом фінансового контролю, який базується на відповідних принципах; по друге, банківський контроль є функцією управління, як з боку держави банківською системою, так і НБУ банками і іншими особами і здійснюється на визначених принципах; по-третє, специфіку об'єкта банківського контролю, тобто принципи організації банківської діяльності. Для об'єктивності і обґрунтованості у визначенні принципів банківського контролю більш детально розглянемо данні положення.

Фінансовий контроль, теорія якого є базою для дослідження і організації банківського контролю побудовано відповідно до принципів, які визначає Лімська декларація керівних принципів фінансового контролю, яка була прийнята IX Конгресом Міжнародної організації вищих контролюючих органів (INTOSAI) у жовтні 1977 р. До принципів фінансового контролю належать наступні: *незалежність, об'єктивність, компетентність, гласність* [2, с.47].

На другій сесії Ради керівних вищих органів фінансового контролю держав – учасниць СНД було прийнято Декларацію про загальні принципи діяльності вищих органів фінансового контролю держав – учасниць СНД, яка до принципів, на яких базується діяльність вищих органів фінансового контролю, відносить *законність, незалежність, об'єктивність, компетентність, оперативність, доведеність, гласність, дотримання професійної етики* [3, с.69]. В свою чергу фахівець з фінансового контролю Л.А.Савченко надає аналіз існуючих думок на

цю проблему і слушно зазначає, що принципи фінансового контролю одночасно є принципами його організації та принципами діяльності суб'єктів фінансового контролю, оскільки вони і реалізуються під час діяльності останніх і відносить до них наступні: законність, плановість, публічність, незалежність, об'єктивність, компетентність, оперативність, системність[3, с.69]. Таким чином, такі принципи як незалежність, об'єктивність, і компетентність не визивають сумнівів, як базові принципи фінансового контролю. Щодо принципів гласності і публічності, то вважаємо, що ці принципи є близькими за змістом, але не тотожними. Гласність трактується, як принцип, що припускає можливість а іноді і обов'язковість доведення інформації про результати контролю до відома зацікавлених суб'єктів, тобто відкритість діяльності контролюючих суб'єктів[4, с.60]. А публічність діяльності суб'єктів державного фінансового контролю забезпечується через налагодження зв'язків з громадськістю шляхом розгляду та надання на звернення (запити, скарги., заяви) громадян письмової або усної інформації за погодженнями з ініціаторами контрольних заходів[3, с.75]. Отже, гласність припускає публічність контрольної діяльності. До того ж дотримання принципу гласності одна із основних гарантій конституційного права на інформацію, як складової права на свободу думки і слова (ст. 34 Конституції України).

Щодо принципу системності, то погоджуємося з думкою О.П. Орлюк, що системність є складовою частиною принципу плановості [5, с.195]. Дійсно від належного планування роботи залежить організація діяльності всіх контролюючих суб'єктів і системне охоплення об'єктів контролю.

Принцип оперативності, що міститься у зазначеній Декларації в чинному законодавстві не визначається. Проте відповідно до ст. 45 Закону України «Про банки та банківську діяльність» служба внутрішнього аудиту в банках проводить оперативний контроль. Отже, оперативний контроль визначається як вид контролю і потрібен для постійного контролю функціонування підконтрольного суб'єкта.

Згідно Конституції України виключно законами України встановлюються засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного і інвестиційного ринків, статус національної валюти, тощо [ст.92 Конституції України]. Отже, держава визначає об'єкти банківської діяльності. Оскільки контроль з боку держави є обов'язковим елементом управління доцільно визначити і принципи державного управління. Конституція України встановлює, що влада здійснюється виключно в межах і відповідно до законів України, а також принцип верховенства права. На ці ж принципи перш за все вказують фахівці з управління [6, с.24].

У теорії управління принципи державного управління розглядаються як закономірність, взаємозв'язок системи онтологічних елементів, що характеризуються об'єктивністю, універсальністю [7, с. 296; 8, с.30]. Враховуючи, що банківська діяльність постійно відбувається шляхом проведення банківських операцій, функціонування банків і інших фінанси-кредитних установ під організованим і закономірним впливом з боку держави і її уповноважених суб'єктів, а також з боку НБУ, тобто є об'єктом управління, а контроль є функцією управління, вважаємо, що деякі принципи, притаманні державному управлінню, такі як *законність, централізм, плановість, професіоналізм* (що співпадає з принципом компетентності) та інші, іноді співпадають із принципами контролю, але існують і принципи, притаманні виключно банківському контролю. Оскільки мова йдеться про контроль банківської діяльності, то логічно визначити принципи її здійснення. Окремо принципи банківської діяльності не встановлюються в чинних нормативно-правових актах, проте виходячи з її змісту як специфічної підприємницької діяльності можливо використовувати принципи підприємницького і банківського права.

Право на підприємницьку діяльність передбачає самостійну на власний ризик діяльність юридичної чи фізичної особи, резидента и не резидента з метою отримання прибутку. Одночасно воно охоплює ряд системо утворюючих факторів і прав інституту права власності та не дотриманості власності,

механізму досудового і судового вирішення спорів з метою захисту інтересів підприємців, право свободи економічної діяльності, принцип обов'язковості сплати податків, зборів і інших обов'язкових платежів, принцип захисту комерційної таємниці, тощо [9].

Використана література:

1. Философский энциклопедический словарь / ред.- сост. Е. Ф. Губский [и др.]. – М. : ИНФРА–М., 2000. – 576 с.
2. Лимская декларация руководящих принципов контроля. Правовое регулирование государственного финансового контроля в зарубежных странах. Аналитический обзор и сборник нормативных документов / сост. С. О. Шохин, В. И. Шлейников [Аналитический раздел и общая редакция С. О. Шохина]. – М. : Прометей, 1998. – 170 с.
3. Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : монографія / Леся Анатоліївна Савченко. – Ірпінь : Акад. держ. податкової служби України, 2001. – 407 с.
4. Монаєнко А. О. Правові основи державного фінансового контролю : навч. посіб. / А. О. Монаєнко. – Запоріжжя : КПУ, 2008. – 152 с.
5. Орлюк О. П. Банківська система України. Правові засади організації / Олена Павлівна Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 240 с.
6. Кочерин Е. А. Основы государственного управленческого контроля / Е. А. Кочерин. – М. : Информац.-издат. дом «Филин», 2000. – 384 с.
7. Атаманчук Г. В. Государственное управление (организационно-функциональные вопросы) : учеб. пособие / Г. В. Атаманчук. – М. : Экономика, 2000. – 302 с.
8. Рябченко О. П. Держава і економіка: адміністративно–правові аспекти взаємовідносин : монографія / О. П. Рябченко ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х. : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 1999. – 304 с.
9. Про акціонерні товариства : Закон України : від 17.09.2008 р., № 514-VI // Офіційний вісник України. – 2008. – № 81. – Ст. 2727.

